

Abstrakt

Disertační práce se zaměřuje na fenomén mimosoudního řešení sporů, na fenomén mezinárodních obchodních vztahů – rozhodčí řízení. Rozhodčí řízení je moderním právním institutem, který představuje skutečně rovnocennou alternativu k řízení před obecnými soudy. Předmětem této práce jsou podmínky kladené právními předpisy na osobu rozhodce a to především ohledně jeho nezávislosti a nestrannosti. Nezávislost a nestrannost rozhodce představují jednu z velmi důležitých a přitom velmi problematických stránek rozhodčího řízení, která provází rozhodčí řízení od počátku moderní éry tohoto institutu, a která je neustále vnímána jako důležité a zásadní kritérium rozhodčího řízení.

Nezávislý a nestranný rozhodující subjekt je nedílnou součástí práva na spravedlivý proces zakotvený v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Přestože se v těchto právních předpisech hovoří o soudu ve smyslu státního soudu, bylo v průběhu práce ukázáno, že se tyto atributy vztahují i na rozhodce, byť musí být v rozhodčím řízení vykládány s ohledem na charakteristiky rozhodčího řízení. Práce konkrétními příklady dokládá, že je požadavek nezávislého a nestranného rozhodce a rozhodování obsažen v nějaké podobě ve všech moderních úpravách rozhodčího řízení, ať už se jedná o vnitrostátní zákony, mezinárodní smlouvy nebo například řády stálých rozhodčích institucí.

Právě proto, že je zejména v mezinárodním obchodu tento způsob řešení sporů nejvíce využívanou alternativou, zaměřila se disertační práce na zkoumání otázek nezávislosti a nestrannosti ve vztahu české úpravy obsažené především v zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, k německé úpravě, která je upravena zejména v 10. knize německého občanského soudního řádu - Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202, ber. 2006 S. 431, 2007 S. 1781) zuletzt geändert durch Gesetz vom 21. November 2016 (BGBl. I S. 2591).

Disertační práce se zabývá obsahovou a právní analýzou pojmů nezávislost a nestrannost, to, jakým způsobem jsou tyto pojmy v právních řádech obou zemí chápány a vykládány, resp. jakým způsobem mají být vykládány v rozhodčím řízení, a zda jsou rozdíly mezi nezávislostí a nestranností soudce a nezávislostí a nestranností rozhodce. Zkoumána tak byla otázka, jestli má nezávislost a nestrannost vlastní obsah v závislosti na tom, zda se jedná o rozhodce či soudce, a především jaký je význam a praktické důsledky těchto pojmů pro rozhodčí řízení.

Disertační práce se tak s ohledem na nezávislost a nestrannost rozhodce věnuje terminologickému vymezení obou centrálních pojmů a představuje možné teoretické přístupy k těmto pojmům. Vedle nezávislosti a nestrannosti nejsou v práci opomenuty ani další důležité pojmy (ne)podjatost a neutralita. Uvedené pojmy jsou objasněny také z hlediska jejich významu před obecnými soudy. V předkládané práci je rovněž provedena stručná charakteristika rozhodčího řízení včetně základních výhod a nevýhod, které jsou s rozhodčím řízením běžně (byť někdy nesprávně) spojovány. Podrobněji jsou zmíněny některé kategorie rozhodčího řízení (mezinárodní a vnitrostátní rozhodčí řízení, *ad hoc* a institucionalizované rozhodčí řízení) a autonomie vůle stran, jako jeden z podstatných a charakteristických znaků odlišujících významným způsobem rozhodčí řízení od řízení před obecnými soudy.

Disertační práce poukazuje na to, že právě v otázce nezávislosti je mezi rozhodčím řízením a soudním řízením zásadní rozdíl, neboť v řízení před soudem má nezávislost jiný obsahový význam zahrnující především nezávislost soudů na moci zákonodárné a moci výkonné a tím zejména ochranu před vnějším ovlivňováním. Z pohledu rozhodčího řízení je nezávislost ve srovnání s nestranností objektivním kritériem, zahrnujícím především vztah rozhodce ke straně sporu či k předmětu řízení. Tento vztah je pro strany snáze zjištělný již při samotném zahájení rozhodčího řízení nebo dokonce i před tím, a to na základě okolností, které stranám rozhodce sdělí, nebo jsou stranám známy jinak. Nestrannost, respektive nedostatečná nestrannost, se pak jako subjektivní kritérium projevuje typicky až v průběhu rozhodčího řízení.

Na problematiku nezávislosti a nestrannosti je nahlíženo chronologicky od konstituování rozhodčího senátu, přes průběh rozhodčího řízení až do jeho skončení, a opomenuta nezůstává ani fáze po skončení rozhodčího řízení. Disertační práce detailně rozebírá stěžejní instituty, kterými může být zajištěno spravedlivé rozhodování nezávislým a nestranným rozhodcem - vyloučení a odmítnutí rozhodce. V souvislosti s vyloučením a odmítnutím rozhodce pojednává práce o procesním uplatnění důvodů podjatosti, tzn., jakým způsobem je možno dosáhnout toho, aby rozhodce, u něhož je dána pochybnost (oprávněná pochybnost) o jeho podjatosti, byl z projednávání a rozhodnutí věci vyloučen, resp. kdy může (musí) být toto odmítnutí (vyloučení) uplatněno.

Disertační práce dochází k závěru, že institut nezávislosti a nestrannosti představuje jednu z centrálních podmínek realizace spravedlivého soudnictví a tím tedy i rozhodčího řízení, ale je nezbytné, aby nezávislost a nestrannost byly vykládány v souladu s charakteristikami rozhodčího řízení a při respektování odlišností mezi řízením před obecnými soudy a před rozhodci. Česká i německá právní úprava uznávají rozhodčí řízení jako svébytný způsob řešení sporů, ale stávající úprava není v otázkách nezávislosti a nestrannosti prosta nejasností a nejednoznačností a dává *de*

lege ferenda prostor k pozitivním změnám. Potřeba změn se přitom dotýká především české úpravy a německý ZPO se jeví jako vhodný zdroj inspirace.

Summary

The main focus of this doctoral thesis is arbitration; the phenomenon of not only an out-of-court dispute resolution but also international commercial relations. Arbitration is a modern legal institute that is regarded as an equivalent alternative to court proceedings. The subject of this work are the conditions imposed by law on the person of the arbitrator, especially regarding their independence and impartiality. Independence and impartiality of the arbitrator are very important and at the same time very problematic aspects of arbitration. These two principals accompany the arbitration since the beginning of the modern era of this institution and they are still perceived as essential criteria of the arbitration.

Independent and impartial decision-makers are an integral part of the right to a fair trial enshrined in Art. 36 subsection 1 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms and Art. 6 subsection 1 of the European Convention on Human Rights. Although such legislation refers to the court in terms of a state court, in the course of this thesis was demonstrated that these attributes are also applicable to arbitrators, even though they must be interpreted in arbitration proceedings with respect to the characteristics of arbitration. This doctoral thesis proves by means of concrete examples, that the requirement of an independent and impartial arbitrator as well as decision making is included in all modern legislations of arbitration in some form, whether in national laws, international agreements or in rules of arbitration courts.

Due to the fact that resolving disputes in this way is the most common approach in international trade, the main focus of this thesis is to depict the issues of independence and impartiality in relation of the Czech regulation contained primarily in Act no. 216/1994 Coll., on Arbitration Proceedings and Enforcement of Arbitral Awards (as amended), to the German regulation, which is governed mainly in the 10th book of the German Civil Procedure.

This dissertation deals with the content and legal analysis of the concepts of independence and impartiality, the way these concepts are understood and interpreted in the legal systems of both countries, respectively, how they should be interpreted in the arbitration proceedings, and whether there are differences between the independence and impartiality of judges and the independence and impartiality of arbitrators. Not only the question was examined, whether the independence and impartiality have their own content, depending on whether it is an arbitrator or judge but also, what the meaning and practical implications of these concepts represent for arbitration.

With regard to the independence and impartiality of arbitrators there are parts in the thesis dedicated to the terminological definition of the two central concepts and the possible theoretical approaches to these concepts are presented. Even though mainly independence and

impartiality are taken into account other important concepts such as bias and neutrality are not neglected. The above mentioned terms are also explained from the point of view of their importance to the ordinary courts. There is a brief characterization of the arbitration proceedings presented, including basic advantages and disadvantages, that are commonly associated with arbitration (though sometimes incorrectly). In more details there are categories of arbitration defined (international and domestic arbitration, ad hoc and institutional arbitration) and party autonomy, which is one of the essential characteristics and significant differentiators between arbitration proceedings and ordinary court proceedings.

This doctoral thesis points out, that precisely in the question of independence there is a fundamental difference between arbitration and court proceedings, mainly due to the fact that in court proceedings independence has a different meaning. In court proceedings independence means the independence of the judiciary to the legislative and executive power and thus imposes protection against external interferences. From the perspective of arbitration, independence is an objective criterion compared to impartiality and as such includes especially the relationship between arbitrator and the parties of the dispute or the subject matter of the proceedings. This relationship can be easily detected by the parties either at the time of commencement of the arbitration, or even before that, based on the circumstances arbitrator has notified the parties about or that are known to the parties otherwise. Impartiality, or lack of impartiality, is then a subjective criterion, which typically shows up during the arbitration.

The issue of independence and impartiality is viewed chronologically from the constitution of the arbitral tribunal, over the course of the arbitration, until its termination, and even the phase after the termination of arbitral proceedings is not omitted. The key institutes guarantying a fair decision making are thoroughly analysed by the means of an independent and impartial arbitrator - disqualification and challenge of arbitrator. In connection with the disqualification and challenge of arbitrator this doctoral thesis deals with process application for reasons of bias, if circumstances exist which raise (justifiable) doubts as to his or her impartiality, then such person is disqualified from hearing and deciding on the case. Correspondingly when such reasons for bias can (must) be applied.

This doctoral thesis concludes that the concept of independence and impartiality is one of the central conditions for realization of fair justice, and thereby arbitration, but it is necessary that the independence and impartiality are interpreted in accordance with the characteristics of the arbitration proceedings and respecting the differences between the proceedings before the general courts and arbitrators. Czech and German legislation recognize arbitration as a peculiar way of resolving disputes; however the current regulation in matters of independence and

impartiality is not free from obscurity and ambiguity, which gives *de lege ferenda* space for positive changes. The need for change primarily affects Czech law and thus the German ZPO appears to be the appropriate source of inspiration.